

## POSTANOWIENIE

Dnia 20 maja 2020 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Jarosław Matras (przewodniczący)

SSN Małgorzata Wąsek-Wiaderek

SSN Paweł Wiliński (sprawozdawca)

w sprawie **P. K.**

ściganego z art. 209 część 4, art. 211 część 3 Kodeksu karnego Republiki Białorusi, których odpowiednikami w prawie polskim są art. 286 § 1 k.k., art. 284 § 2 k.k. oraz art. 294 § 1 k.k.,

po rozpoznaniu w Izbie Karnej, na posiedzeniu w dniu 20 maja 2020 r. kwestii wznowienia z urzędu postępowania ekstradycyjnego zakończonego prawomocnym postanowieniem Sądu Apelacyjnego w (...) z dnia 9 listopada 2018 r., sygn. akt II AKz (...), utrzymującym w mocy postanowienie Sądu Okręgowego w S. z dnia 27 września 2018 r., sygn. akt II Kop (...),

na podstawie art. 542 § 3 k.p.k. *a contrario*

### **p o s t a n o w i ł**

**stwierdzić brak podstaw do wznowienia postępowania z urzędu.**

### UZASADNIENIE

Postanowieniem z dnia 27 września 2018 r., sygn. akt II Kop (...), Sąd Okręgowy w S., na podstawie art. 603 § 1 k.p.k., 275 § 1 i 2 k.p.k. i art. 66 ust. 1 i 2 Umowy między Rzeczypospolitą Polską a Republiką Białoruś o pomocy prawnej i stosunkach prawnych w sprawach cywilnych, rodzinnych, pracowniczych i karnych z dnia 26 października 1994 r. (Dz.U. z 1995 r. Nr 128, poz. 619) stwierdził, że nie zachodzą prawne przeszkody do wydania organom Republiki Białorusi obywatela

Republiki Białorusi P. K., poszukiwanego przez organy Republiki Białorusi w sprawie karnej o numerze (...) za popełnienie przestępstwa z art. 209 część 4, art. 211 część 3 Kodeksu karnego Republiki Białorusi w celu przeprowadzenia przeciwko niemu postępowania karnego w tej sprawie oraz zastosował wobec ściganego P. K. środek zapobiegawczy w postaci dozoru policji, polegający na obowiązku zgłaszania się jeden raz na dwa tygodnie w Komendzie Rejonowej Policji W. II w W.

Powyższe postanowienie zostało zaskarżone przez obrońcę ściganego i następnie utrzymane w mocy postanowieniem Sądu Apelacyjnego w (...) z dnia 9 listopada 2018 r., sygn. akt II AKz (...).

W dniu 19 sierpnia 2019 r. do Sądu Najwyższego wpłynęło pismo obrońcy ściganego P. K. zawierające wniosek o wznowienie postępowania zakończonego prawomocnym postanowieniem Sądu Apelacyjnego w (...) z dnia 9 listopada 2018 r., sygn. akt II AKz (...), wraz z wnioskiem o wstrzymanie wykonania tego orzeczenia. Jakkolwiek pismo to zostało zatytułowane jako „wniosek”, to jednak już z jego petitum wynika, że intencją obrońcy ściganego, powołującego się na treść art. 9 § 2 k.p.k. w zw. z art. 542 § 3 k.p.k., było zasygnalizowanie potrzeby wznowienia z urzędu postępowania zakończonego prawomocnym postanowieniem Sądu Okręgowego w S. II Wydział Karny z dnia 27 września 2018 r., sygn. akt II Kop (...), utrzymanym w mocy postanowieniem Sądu Apelacyjnego w (...) II Wydział Karny z dnia 9 listopada 2018 r., sygn. akt II AKz (...), stwierdzającym brak przeszkód prawnych do wydania organom Republiki Białorusi jej obywatela P. K.

W ocenie wnioskodawcy, w sprawie zaistniała bezwzględna przyczyna odwoławcza, wskazana w przepisie art. 439 § 1 pkt 9 k.p.k., a mianowicie nastąpiło naruszenie art. 17 § 1 pkt 9 lub 11 k.p.k. w zw. z art. 604 § 1 pkt 5 k.p.k. w zw. z art. 69 ust. 1 i 2 umowy między Rzeczpospolitą Polską a Republiką Białoruś o pomocy prawnej i stosunkach prawnych w sprawach cywilnych, rodzinnych, pracowniczych i karnych (Dz.U. z 1995 r. Nr 128, poz. 619; dalej jako umowa bilateralna) poprzez stwierdzenie prawnej dopuszczalności wydania P. K. Republice Białorusi w sytuacji, gdy w niniejszej sprawie brak jest skargi uprawnionego wnioskodawcy, która mogłaby stanowić podstawę przeprowadzenia postępowania ekstradycyjnego, skoro podstawę wniosku ekstradycyjnego stanowi postanowienie o tymczasowym

aresztowaniu P. K. z dnia 1 kwietnia 2016 r. wydane przez organ władzy wykonawczej - Śledczego do szczególnie ważnych spraw Wydziału ds. Przestępczości Gospodarczej Śledczego Zarządu Komitetu Śledczego obwodu Grodzieńskiego Republiki Białorusi, które nigdy nie może uzyskać przymiotu zgodności z prawem polskim w postępowaniu prowadzonym na podstawie przepisów prawa polskiego przez polskie organy wymiaru sprawiedliwości, co powinno bezwzględnie skutkować niedopuszczalnością wydania P. K., gdyż w świetle przepisów Konstytucji Rzeczypospolitej, Konwencji Europejskiej oraz przepisów Kodeksu postępowania karnego wyłączną podstawę wniosku ekstradycyjnego może stanowić postanowienie o tymczasowym aresztowaniu wydane przez niezawisły i niezależny Sąd, zaś brak postanowienia Sądu o tymczasowym aresztowaniu czyni skierowany do władz polskich wniosek ekstradycyjny bezskutecznym.

Podnosząc powyższe, obrońca ściganego wniósł o uchylenie postanowienia Sądu Okręgowego w S. z dnia 27 września 2018 r., sygn. akt II Kop (...), w przedmiocie orzeczenia o prawnej dopuszczalności wydania P. K. Republice Białorusi, o uchylenie postanowienia Sądu Apelacyjnego w (...) z dnia 9 listopada 2018 r., sygn. akt II AKz (...), utrzymującego w mocy wymienione w pkt 1 postanowienie Sądu Okręgowego w S. oraz o wydanie opinii o prawnej niedopuszczalności wydania P. K. na żądanie władz Republiki Białorusi, ewentualnie o przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Okręgowemu w S.. Jednocześnie, obrońca ściganego wniósł o wstrzymanie przez Sąd Najwyższy wykonania wskazanych wyżej postanowień Sądu Apelacyjnego w (...) i Sądu Okręgowego w S., z uwagi na wystąpienie na kanwie niniejszej sprawy opisanej powyżej bezwzględnej przyczyny odwoławczej.

### **Sąd Najwyższy zważył co następuje.**

Na wstępie należy wskazać, że zgodnie z utrwalonym już orzecnictwem Sądu Najwyższego prawomocne postanowienie sądu w przedmiocie stwierdzenia prawnej dopuszczalności ekstradycji, wydane w trybie art. 603 § 1 k.p.k., może być przedmiotem postępowania w przedmiocie wznowienia postępowania z urzędu w oparciu o przesłanki o których mowa w art. 542 § 3 k.p.k. (tak m.in. postanowienia

SN: z dnia 5 kwietnia 2017 r., III KO 112/16, z dnia 4 września 2019 r., IV KO 78/19). Stanowisko to podziela także Sąd Najwyższy w niniejszym składzie, dostrzegając, że orzeczenie o dopuszczalności ekstradycji choć nie rozstrzyga o odpowiedzialności karnej osoby ściganej, to jednak powoduje trwałe przekształcenie sytuacji prawnej osoby objętej tym postępowaniem (por. postanowienie SN z dnia 6 lutego 2014 r., III KO 82/13).

Złożony przez obrońcę w niniejszej sprawie wniosek stanowi zatem w istocie sygnalizację potrzeby podjęcia przez Sąd Najwyższy czynności w trybie art. 9 § 2 k.p.k. w zw. z art. 542 § 3 k.p.k., zmierzających do wznowienia z urzędu postępowania zakończonego prawomocnym postanowieniem Sądu Okręgowego w S. z dnia 27 września 2018 r., sygn. akt II Kop (...), utrzymanym w mocy postanowieniem Sądu Apelacyjnego w (...) z dnia 9 listopada 2018 r., sygn. akt II AKz (...), stwierdzającym brak przeszkód prawnych do wydania organom Republiki Białoruś jej obywatela P. K., w oparciu o wystąpienie bezwzględnej przyczyny odwoławczej, o której mowa w przepisie art. 439 § 1 pkt 9 k.p.k., z powodu naruszenia art. 17 § 1 pkt 9 lub 11 k.p.k. w zw. z art. 604 § 1 pkt 5 k.p.k. w zw. z art. 69 ust. 1 i 2 umowy bilateralnej.

Kwestia wpływu wydania postanowienia o zastosowaniu tymczasowego aresztowania, stanowiącego załącznik do wniosku ekstradycyjnego, przez prokuratora, tj. organ niesądowy, na stwierdzenie wystąpienia negatywnej przesłanki procesowej w postaci braku skargi uprawnionego oskarżyciela z art. 17 § 1 pkt. 9 k.p.k. była już przedmiotem oceny Sądu Najwyższego. Dotyczyło to także, jak w niniejszej sprawie, postępowania ekstradycyjnego wszczętego na wniosek Republiki Białoruskiej. W dotychczasowym orzecznictwie przyjęto, że okoliczność wydania postanowienia o tymczasowym aresztowaniu osoby, której dotyczy wniosek ekstradycyjny przez organ niesądowy nie stanowi samoistnie o takiej wadliwości wniosku, która prowadziłaby do uznania, że wniosek ekstradycyjny nie jest skargą uprawnionego podmiotu w rozumieniu art. 17 § 1 pkt. 9 k.p.k., a zatem w konsekwencji nie stanowi bezwzględnej przyczyny odwoławczej z art. 439 § 1 pkt. 9 k.p.k. (tak postanowienia SN: z dnia 5 kwietnia 2017 r., III KO 112/16, z dnia 4 września 2019 r., IV KO 78/19).

Stanowisko to podziela Sąd Najwyższy w niniejszej sprawie. Wymogi jakie spełniać musi wniosek ekstradycyjny w postępowaniu między Rzeczpospolitą Polską, a Republiką Białoruś określają przepisy art. 69 ust. 1 i 2 umowy bilateralnej. Przewidują one m.in. konieczność, aby do wniosku dołączone było postanowienie o tymczasowym aresztowaniu, nie wprowadzając jednocześnie wymogu, by organem stosującym areszt był organ sądowy. Na okoliczności związane z tym wymogiem, w tym argumenty historyczne wskazywał już Sąd Najwyższy w postanowieniu z dnia 4 kwietnia 2018 r., III KK 355/17. Skoro zatem obowiązujące przepisy umowy dwustronnej przewidują swobodę państwa wnioskującego co do wyboru organu wydającego postanowienie o tymczasowym aresztowaniu, to realizujące te wymogi orzeczenie załączone do wniosku o wydanie nie może prowadzić do stwierdzenia braku samego wniosku ekstradycyjnego w rozumieniu art. 17 § 1 pkt. 9 k.p.k.

Jednocześnie dostrzec jednak trzeba, że postanowienie o tymczasowym aresztowaniu osoby objętej wnioskiem ekstradycyjnym, o którym mowa w art. 69 ust. 2 umowy bilateralnej, nie jest wyłącznie formalnym załącznikiem do wniosku ekstradycyjnego, lecz jest jego istotnym elementem. Stanowi przecież pierwotną podstawę i warunek dokonania następcej czynności procesowej w postaci złożenia wniosku ekstradycyjnego. Z kolei również wniosek o wydanie nie ma charakteru samoistnego, lecz jest aktem procesowym służącym zapewnieniu efektywności wcześniejszych decyzji procesowych. Stanowi w swej istocie konieczną formę dostarczenia organom postępowania karnego osoby, która przebywa poza granicami kraju, a nie stawia się dobrowolnie oraz brak jest innych bardziej skutecznych czy uproszczonych instrumentów współpracy, jak choćby ENA w ramach państw UE. Tym samym to postanowienie o tymczasowym aresztowaniu przesądza o potrzebie wykorzystania przymusu procesowego celem przeprowadzenia postępowania karnego, a nie odwrotnie. W konsekwencji oczywistym jest, że ekstradycja jest w tym układzie tylko wybraną formą dostarczenia osoby właściwym organom. Bez postanowienia o tymczasowym pozbawieniu wolności (aresztowaniu) nie można mówić o konieczności stosowania instrumentu ekstradycyjnego, a z punktu widzenia gwarancji praw jednostki także o jej dopuszczalności. W tym zatem znaczeniu postanowienie o którym mowa w art.

69 ust. 2 umowy bilateralnej jest o tyle istotnym elementem wniosku, że stanowi jego procesową podstawę.

Ten wyjątkowy charakter postanowienia oddaje także pośrednio przepis art. 72 ust. 1 umowy ekstradycyjnej, przewidujący możliwość aresztowania osoby *„także przed otrzymaniem wniosku o wydanie, jeżeli wzywająca Umawiająca się strona o to wystąpi, powołując się na postanowienie o aresztowaniu lub na wyrok, stanowiące podstawę wniosku o wydanie. O aresztowanie wystąpić można pocztą, telegramem lub za pomocą innych środków wykluczających jakiekolwiek wątpliwości.”* Zatem postanowienie o tymczasowym aresztowaniu stanowić może samoistnie, jeszcze bez wniosku, podstawę zastosowania tymczasowego aresztowania wobec osoby w nim wskazanej. Choć jest to niewątpliwie środek o charakterze tymczasowym, to jednak wskazuje, że trudno utożsamiać wymaganie dołączenia do wniosku ekstradycyjnego uwierzytelnionego odpisu postanowienia o tymczasowym aresztowaniu jedynie z wymogiem formalnym. Jednocześnie koniecznym jest podkreślenie, że okoliczności dotyczące statusu organu wydającego postanowienie o tymczasowym aresztowaniu mają tu jednak znaczenie nie z punktu widzenia oceny istnienia skargi uprawnionego podmiotu, lecz oceny dopuszczalności wydania osoby objętej wnioskiem dokonywanej przez sąd wezwany do rozpoznania tego wniosku.

Słusznie wnioskodawca formułuje w tym zakresie pytanie o to, czy wydane przez organ niesądowy, będący organem władzy wykonawczej, postanowienie o tymczasowym aresztowaniu może, czy też nie może uzyskać przymiotu zgodności z prawem polskim w postępowaniu prowadzonym na podstawie przepisów prawa polskiego przez polskie organy wymiaru sprawiedliwości?

Oczywistym jest, że wydanie postanowienia o tymczasowym aresztowaniu przez organ niesądowy niezgodne jest z obowiązującym w Polsce prawem. Przesądza o tym nie tylko treść bezpośrednich gwarancji procesowych z art. 250 § 1 k.p.k. i n. ale w pierwszym rzędzie gwarancje zawarte w art. 41 ust. 1-5 Konstytucji. Dotyczą one m.in. rozstrzygnięć wydawanych przez organy polskie związanych z zastosowaniem tymczasowego aresztowania, czy jego przedłużenia. Gwarancje wymogu sądowego rozstrzygnięcia o pozbawieniu wolności wynikają także z wiążących Polskę aktów prawa międzynarodowego i unijnego (art. 5 EKPC,

art. 6 i art. 47 KPP). Obowiązkiem sądów orzekających w sprawach karnych, a także wszystkich innych organów państwa jest przestrzeganie tych standardów w zakresie wykonywanych kompetencji. Okoliczności te są niesporne.

Oznaczać to może zatem także konieczność odmowy uznania możliwości wywarcia skutków prawnych w sferze wolności i praw jednostek przez akty procesowe, w tym wydane przez organy innych państw, jeśli ich uwzględnienie oznaczać musiałoby przyznanie takim czynnościom procesowym waloru skuteczności w taki sposób, że wywarłoby nadmiernie negatywny wpływ na realizację wolności czy praw przez jednostkę, w tym zwłaszcza przez ich odebranie. Innymi słowy, w postępowaniu ekstradycyjnym wskazane wyżej gwarancje nakładają na sąd polski obowiązek badania, czy uznanie skuteczności postanowienia o tymczasowym aresztowaniu wydanego przez organ niesądowy nie prowadzi do pozbawienia tych gwarancji. Uznanie, że standard minimalny nie jest zachowany zobowiązuje sąd rozpoznający wniosek ekstradycyjny do rozważenia i podjęcia odpowiednich środków naprawczych, tj. żądania od państwa wnioskującego usunięcia tych uchybień, w szczególności poprzez realizację standardu wydania postanowienia o tymczasowym aresztowaniu przez organ sądowy lub jego realnej sądowej kontroli dokonanej przed rozpoznaniem wniosku o wydanie albo zapewnienia realizacji tych samych gwarancji w inny dopuszczalny i efektywny sposób.

Brak spełnienia tego wymogu skutkować powinien niewątpliwie odmową stwierdzenia dopuszczalności wydania osoby objętej wnioskiem ekstradycyjnym. Niedopuszczalność ta nie wynika samoistnie z faktu, że w tym układzie sąd polski ukształtować ma skutki prawne w sferze praw jednostki w oparciu o czynność procesową nieskuteczną w rozumieniu prawa polskiego. Wzajemne uznawanie orzeczeń i innych czynności procesowych w stosunkach międzynarodowych oparte jest bowiem na takiej dopuszczalności. Wynika ona jednak przede wszystkim z tego, że wadliwość taka dotyczy sfery konstytucyjnie chronionych wolności i praw jednostki, w szczególności wolności osobistej, której ochrona gwarantowana jest w tym zakresie w art. 41 Konstytucji. Obowiązek stania na straży tej wolności wiąże sąd polski w każdej sprawie, w której pojawia się kwestia pozbawienia wolności w postaci tymczasowego aresztowania. Z obowiązku tego nie zwalnia sądu fakt, że

wniosek dotyczy obywatela innego państwa, skoro gwarancje konstytucyjne wolności osobistej nie mają charakteru obywatelskiego, lecz dotyczą każdej osoby pozostającej w jurysdykcji sądów polskich. Nie zwalnia z niego ani tryb postępowania, ani jego przedmiot, ani wreszcie okoliczności faktyczne. Oznacza on zatem zakaz rozpoznawania i uznawania za prawnie skuteczny każdego takiego orzeczenia, czy decyzji organu niesądowego, które dotyczą zastosowania tymczasowego aresztowania, niezależnie od tego czy wydał je organ krajowy, czy zagraniczny, jeśli jego skuteczność jest warunkiem rozpoznania wniosku, czy innego środka prawnego. W przypadku rozpoznawania wniosku o wydanie podstawę taką sformułowano w art. 604 § 1 pkt. 5 k.p.k., nakazującą stwierdzenie niedopuszczalności wydania osoby, jeżeli byłoby ono sprzeczne z polskim prawem.

Niezależnie od wskazanego wyżej zakazu kształtowania przez sądy sytuacji jednostki na podstawie aktów procesowych sprzecznych z konstytucyjnymi gwarancjami praw jednostki dostrzec można, że podjęcie w takim układzie procesowym decyzji o dopuszczalności wydania osoby prowadzi do kolejnego naruszenia gwarancji o charakterze ponad ustawowym. Ekstradycja osoby, wobec której postanowienie o tymczasowym aresztowaniu w państwie wnioskującym wydał organ niesądowy, oznacza przekazanie jej w ręce organów procesowych tego państwa z naruszeniem chronionych konwencjami międzynarodowymi wolności i praw indywidualnych. Oznacza zatem akceptację sądu wydającego dla stanu, w którym osoba zostaje pozbawiona wolności nie na podstawie decyzji organu sądowego, lecz organu który sądem nie jest. Skutek ten, choć jest zdarzeniem przyszłym to jednocześnie jest zdarzeniem pewnym, które nastąpi z chwilą przekazania osoby państwu wnioskującemu. Będzie to moment, w którym dojdzie do naruszenia wolności i praw osoby wydanej, a do naruszenia tego dojdzie przy akceptacji sądu polskiego. Wolności i prawa osobiste jednostki, w tym wolność osobista, chronione są nie tylko przepisami Konstytucji ale także EKPC oraz KPP. Dla oceny stanu naruszenia nie ma znaczenia związanie tymi aktami prawnymi państwa wnioskującego i przejmującego osobę wydawaną, tj. w tej sytuacji to, czy wiążą one Republikę Białoruś, lecz fakt, że akty te wiążą bez wątplenia sądy polskie. Spełniona jest zatem w sposób oczywisty przesłanka, o której mowa w art. 604 § 1 pkt. 7 k.p.k. Zgodnie z jej treścią wydanie jest



niedopuszczalne, jeśli zachodzi uzasadniona obawa, że w państwie żądającym wydania może dojść do naruszenia wolności i praw osoby wydanej. Do naruszenia takiego, co należy podkreślić, dochodzi w chwili wydania, jeśli przekazanie dotyczy osoby, wobec której postanowienie o tymczasowym aresztowaniu w kraju wnioskującym wydał organ niesądowy, albowiem z tą chwilą, tj. wraz z wydaniem zostaje faktycznie tymczasowo aresztowana bez decyzji sądowej państwa wnioskującego, a jednocześnie za aprobatą sądu polskiego.

Pozostając związany zakresem dopuszczalnych podstaw wznowienia postępowania z urzędu, o których mowa w art. 542 § 3 k.p.k., Sąd Najwyższy zobowiązany był stwierdzić brak podstaw do wznowienia w tym trybie. Niewątpliwie jednak znacznie szersze przesłanki wzruszenia prawomocnego orzeczenia o wydaniu przewiduje instytucja kasacji wnoszonej przez podmioty, o których mowa w art. 521 k.p.k. Ich wykorzystanie winno być rozważone w niniejszej sprawie.

Z tych powodów orzeczono jak w sentencji.